

Dr hab. Zofia Kolbuszewska, Prof. UWr
Zakład Literatury i Kultury Amerykańskiej
Instytut Filologii Angielskiej
Uniwersytet Wrocławski

Recenzja
rozprawy habilitacyjnej oraz dorobku
naukowego, dydaktycznego, administracyjnego i popularyzatorskiego
dra Sławomira Koziola

Dr Sławomir Koziół przedstawił do oceny wybrane pozycje dorobku naukowego układające się w dwa wyraźne cykle: 1) reprezentacja przestrzeni społecznej w dwudziestowiecznej powieści brytyjskiej: monografia i siedem tekstów naukowych; 2) reprezentacja wpływu nowych technologii na podmiotowość ludzką w literaturze science fiction: monografia i cztery teksty naukowe; 3) artykuły spoza wyróżnionych cykli badawczych: cztery teksty; oraz 4) listę osiągnięć dydaktycznych i administracyjnych po uzyskaniu stopnia doktora; jak również 5) obszerny, dobrze skomponowany autoreferat świadczący o umiejętności oceny własnego rozwoju jako naukowca, dydaktyka i uczestnika społeczności akademickiej w uczelni macierzystej oraz na świecie.

Ocena rozprawy habilitacyjnej

Jako główne osiągnięcie naukowe, rozprawę habilitacyjną, dr Koziół przedłożył wydaną w 2023 roku przez wydawnictwo Routledge monografię pt. *Futures of the Human Subject: Technical Mediation, Foucault and Science Fiction*. Monografię dra Koziola określiłabym jako książkę napisaną bardzo dobrą angielszczyzną i bardzo sprawnie skonstruowaną. Jej

część teoretyczna stanowi użyteczne kompendium zbierające najnowszy stan badań w dziedzinie filozofii i historii nauki oraz studiach krytyczno-literackich nad literaturą Science Fiction dotyczący technologicznie zapośredniczonego kształtowania się ludzkiej podmiotowości w szerszej perspektywie paradygmatu posthumanistycznego. Książka przydatna będzie zarówno dla badaczy zajmujących się tą problematyką jak i dla tych, dla których będzie stanowić interesujące i zwięzłe wprowadzenie do nowej, acz niezwykle istotnej i bieżącej tematyki, oraz dla studentów literatury, filozofii i medialnej komunikacji. Część analityczna monografii (rozdziały 2-4) prezentuje rozważania habilitanta na temat powieści *The Circle* (2013) Dave Eggersa, *Rainbows End* (2006) Vernora Vinge i trylogii *MaddAddam* (2003-2013) pióra Margaret Atwood.

Monografia zaopatrzona jest w bogatą, liczącą dwanaście stron bibliografię, świadczącą o bardzo dobrym rozpoznaniu stanu badań, oraz bardzo pomocny i starannie zredagowany, liczący czternaście stron indeks. Zdziwienie może jedynie budzić proporcja tak starannie przygotowanego i rozbudowanego indeksu do długości samej pracy – indeks liczy więcej stron niż bibliografia i stanowi aż ok. 6 % objętości monografii. Należy jednak podkreślić, że indeks jest częścią starannie przemyślanej i przejrzystej struktury rozprawy habilitacyjnej dra Kozioła, ułatwiającej czytelnikowi nawigację w bogactwie przytoczonego materiału.

W modelowo rozplanowanym wprowadzeniu habilitant przedstawia cel i zamysł projektu badawczego i prezentuje swój warsztat badawczy; wyjaśnia zamysł książki i przedstawia swoje tezy oraz bardzo ogólnie nakreśla filozoficzne ramy odniesienia dla tekstualnych analiz przeprowadzonych w rozdziałach 2.-4: postfenomenologię Dona Ihdego i teorię aktora-sieci Bruno Latoura, oraz koncepcje ich kontynuatorów Petera-Paula Verbeeka, Stevena Dorrestijna i Asle H. Kirana, jak również koncepcję konstytuowania się podmiotowości człowieka przedstawioną w pismach Michaela Foucaulta. Odnosząc się do

str. 2

korzeni literatury Science fiction, dr Koziół przywołuje opublikowaną w 1895 r. powieść Herberta Georgea Wellsa pt. *The Time Machine* (*Wehikuł czasu*, pierwsze polskie wydanie 1899 jako *Podróż w czasie*) i dyskutuje wpływ codziennych interakcji z różnymi aspektami technologii przenikającej tkankę przedstawionego w powieści życia społecznego na różnice w rozwoju społecznym, fizycznym i intelektualnym Elojów i Morloków i podnosi kwestię nieplanowanego kierunku rozwoju jako produktu ubocznego interakcji z uwarunkowaniami wynikającymi z kierunku rozwoju technologicznego.

Odwołując się do opinii Adama Robertsa, dr Koziół pokazuje również, że wehikuł czasu jest nie tylko instrumentem, obiektem w rzeczywistości przedstawionej, lecz funkcjonuje również jako wewnątrztekstowy model (*mise-en-abime*) samego gatunku SF, i jako taki demonstruje konwergencję rozwoju technologii i ewolucji strategii literackich. Habilitant wskazuje również na wywołaną współczesnymi globalnymi uwarunkowaniami politycznymi, społecznymi i zdrowotnymi (pandemia Covid-19) konieczność intensywniejszego oparcia się na nowych technologiach i mediach, oraz na skutki dla podmiotowości człowieka wynikające z tej transformacji i saturacji życia codziennego przez technologie komunikacyjne. Uważam, że jest to nader skuteczny zabieg wręcz wciągający czytelnika w problematykę rozważaną przez habilitanta później w ramach najnowszych metodologicznych paradygmatów.

Co więcej, habilitant demonstruje już we wprowadzeniu swoją etyczną wrażliwość na klasowe konsekwencje na wskroś ambiwalentnego współrozwoju człowieka i technologii w ramach ekonomicznych i politycznych systemów uwikłanych w gospodarkę kapitalistyczną, w dużym stopniu determinującą również kierunki rozwoju biotechnologicznego. We wprowadzeniu dr Koziół również nadmienia wynikającą z koncepcji Foucaulta możliwość współuczestniczenia, do pewnego stopnia, w procesie konstytuowania się podmiotowości człowieka jako swoistego aktu oporu z wnętrza relacji władzy, dzięki ich krytycznemu

str. 3

oglądowi i zrozumienia zjawiska zapośredniczenia przez technologię m. in. z perspektywy zapewnianej przez literaturę.

Rozdział pierwszy rozprawy, wnikliwie prezentujący metodologiczny warsztat habilitanta, poświęcony jest starannemu wyjaśnieniu koncepcji stanowiących filozoficzną ramę odniesienia szczegółowych rozważań i analiz powieści Eggersa, Vinge i Atwood. Autor prezentuje zwięźle historyczną perspektywę filozofii technologii i przechodzi dalej do wyjaśnienia czym jest filozofia technologicznego zapośredniczenia, a później do szczegółowego, lecz niezbędnego wykładu koncepcji Ihdego i Latoura, poświęcając jednak najwięcej uwagi rozróżnieniom wprowadzonym przez Verbeeka, Dorrestijna i Kirana, oraz omawia koncepcję Foucaulta nt. procesu konstytuowania się podmiotu ludzkiego w warunkach określonych stosunkami władzy zapewnianej m. in. również przez przewagę technologiczną danego aparatu władzy, foucaultowskiego „dyspozytywu”.

W rozdziale tym habilitant przedstawia również definicję SF jako gatunku przytaczając koncepcję Rogera Luckhursta, wybraną przez habilitanta ponieważ definicja ta wykazuje powinowactwo z konceptualizacją technologicznego zapośredniczenia podmiotowości i określa gatunek Science Fiction jako reprezentację doświadczenia funkcjonowania w społeczeństwie przesyconym technologią. Pozwala to na położenie nacisku na rozumienie SF jako refleksji spekulatywnej, zorientowanej na przyszłość.

Warto w tym miejscu zauważyć, że pomimo podkreślania ambiwalentności zjawiska technologicznego zapośredniczenia, metodologiczne założenia habilitanta, jego wybór definicji SF jako gatunku spekulatywnie zorientowanego na przyszłość, do którego zaliczają się omawiane przez niego powieści, i wykazana już we wstępie etyczna wrażliwość na społeczne nierówności warunkują subtelnie kierunek przeprowadzanych w rozdziałach 2-4 tekstualnych analiz, jak również pozwalają na pozytywne i ostrożnie optymistyczne, lecz nieomal aktywistyczne sformułowanie ostatniego zdania rozprawy: „Armed with such
str. 4

knowledge, we will have a better Chance to build a world filled with technology truly serving people and not corporate masters” (str 212). Zwracam uwagę na to zdanie, ponieważ świadczy ono o wybraniu jednego z biegunów, jednej ze skrajności, których napięcie przekłada się przecież na podkreślaną we wprowadzeniu ambiwalencję roli i ontologicznego statusu technologii we współczesnym świecie. Jest to oczywiście opowiedzenie się przeciwko apokaliptycznej wizji całkowitego opanowania rzeczywistości przez technologię. Uważam, że takie postawienie sprawy zdradza pasję habilitanta, jego badawczy pazur i potrzebę łączenia zaangażowania intelektualnego z zaangażowaniem społecznym.

Na tle rozdziału teoretycznego, analizy tekstualne przeprowadzone w rozdziałach 2-4 i dyskusja wpływu technologicznego rozwoju na konstytuowanie się podmiotowości bohaterów w powieściach *The Circle* Eggersa, *Rainbows End* pióra Vinge i trylogii *MaddAddam* autorstwa Margaret Atwood – same w sobie interesujące, dobrze przeprowadzone i przybliżające czytelnikowi ich bohaterów, oraz proponujące interesujący punkt widzenia na te powieści – są nieco rozczarowujące. Wydaje się, że analiza polega na sprawdzeniu i potwierdzeniu – nieomal „odhaczeniu” poszczególnych kryteriów i cech – że tak, metodologiczne narzędzia wypracowane w rozdziale pierwszym rzeczywiście nadają się do wyjaśnienia skomplikowanych relacje podmiotowości i technologii w omawianych powieściach. I z analiz wynika, że narzędzia zostały wybrane i zastosowane właściwie. Ale nie ma w tym procesie analitycznym takiego zaangażowania i koncentracji energii jak w rozdziale pierwszym i we wprowadzeniu. Trochę więcej tej energii widać w zakończeniu, które, jakby z oddechem ulgi, zwieńczone jest omawianym już wyżej ostatnim zdaniem monografii.

Ale jako czytelnik hybryda, na którą składają się po trosze cechy czytelnika krytycznego (profesjonalisty) a po trosze również własności czytelnika naiwnego, jestem zadowolona z lektury książki dr Koziola, ponieważ zostałam zwięźle, treściwie i interesująco

str. 5

zaznajomiona z niezwykle ważkim i aktualnym interdyscyplinarnym i intermedialnym naukowym paradygmatem diagnozującym bieżące zjawiska we współczesnej kulturze oraz dowiedziałam się za pośrednictwem rozważań habilitanta czegoś ciekawego i nowego o pisarzach ważnych dla współczesnej literatury anglojęzycznej, którzy dzielą się niezwykle istotnym doświadczeniem również z nami, tu, w tej części Europy.

Ocena dorobku naukowego

Po uzyskaniu stopnia doktora, habilitant opublikował dwie monografie, był współredaktorem jednego tomu zbiorowego oraz autorem publikacji w czasopismach zagranicznych i polskich, posiada liczne publikacje w tomach zbiorowych w kraju i jedną w pracy zbiorowej opublikowanej zagranicą; W latach 2011-2015 był współredaktorem trzech tomów (t.8, t.10, t.12) *Zeszytów Naukowych Uniwersytetu Rzeszowskiego. Studia Anglica Resoviensia*; zrecenzował w *Polish Journal of English Studies* monografię nt. literackiej topografii w twórczości E. M. Forstera, opublikowaną w Finlandii; był anonimowym recenzentem dla czasopisma naukowego *Papers on Language and Literature*; systematycznie uczestniczy w konferencjach krajowych oraz licznych konferencjach międzynarodowych: w Słowacji, Wielkiej Brytanii, Portugalii, Francji, Hiszpanii, Turcji i Niemczech; dr Koziół wygłosił jeden wykład plenarny na zaproszenie przez Uniwersytet Gdański w 2015 r. i współorganizował na macierzystej uczelni dwie konferencje – w 2018 i 2021 r. ; w ramach programu Erasmus + prowadził zajęcia dla studentów na uczelniach partnerskich Uniwersytetu Rzeszowskiego.

Cykle tematyczne wyróżnione przez dra Sławomira Koziola:

Na przedstawiony do wglądu dorobek naukowy dra Koziola po uzyskaniu stopnia doktora składają się teksty układające się w dwa wyraźne cykle oraz artykuły poza tymi cyklami,

których tematyka pod wieloma względami krzyżuje się, jak uważam, z zagadnieniami podejmowanymi w tekstach należących do cykli wyznaczonych przez habilitanta:

- 1) cykl dotyczący reprezentacji przestrzeni społecznej w dwudziestowiecznej powieści brytyjskiej, do którego należą monografia pt. *Polarization of Social Space as Represented in the Twentieth-Century British Novel* opublikowana w 2015 przez Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, oraz dwa rozdziały w monografiach naukowych i pięć artykułów w czasopismach naukowych;
- 2) cykl dotyczący reprezentacji wpływu nowych technologii na podmiotowość ludzką w literaturze science, do którego należą dyskutowana wyżej monografia pt. *Futures of the Human Subject: Technical Mediation, Foucault and Science Fiction* opublikowana w bieżącym roku (2023 r.) w wydawnictwie Routledge z poziomu II ministerialnej listy wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe, oraz jeden artykuł opublikowany w monografii naukowej i trzy artykuły w czasopismach naukowych;
- 3) teksty oznaczone przez dra Koziola jako pozostające poza wyróżnionymi przez niego cyklami tematycznymi: jeden rozdział w monografii naukowej dyskutujący twórczość Williama Gibsona i trzy artykuły w czasopismach naukowych, rozważające zagadnienia podejmowane przez Margaret Atwood.

Monografia autorstwa dra Koziola pt. *Polarization of Social Space as Represented in the Twentieth-Century British Novel* bada reprezentacje przejawów polaryzacji przestrzeni społecznej, zderzenia i wzajemnego oddziaływania spolaryzowanych przestrzeni, często należących do różnych etapów społecznego rozwoju, głównie w oparciu o rozważania teoretyczne Henri Lefebvre'a przedstawione w jego klasycznej już pozycji *The Production of Space*. Analizy habilitanta kładą nacisk na nieodłączne od społecznej produkcji przestrzeni jej ucieleśnione doświadczenia przez bohaterów omawianych w monografii powieści. Habilitant
str. 7

analizuje w monografii transformacje społecznie produkowanej przestrzeni i podkreśla doniosłość zjawiska polaryzacji przestrzeni jako odzwierciedlenia potęgi brytyjskiego imperium i jego powolnego zmierzchu; imperialnego państwa, którego społeczną strukturę kształtuje jednocześnie kapitalistyczna gospodarka. W monografii dyskutowane są przede wszystkim cztery powieści pochodzące z różnych okresów dwudziestego stulecia, których świat przedstawiony odzwierciedla historyczny moment ich stworzenia: *Howard's End* (1910) E. M. Forstera, *Mrs Dalloway* (1925) pióra Virginii Woolf, *Brideshead Revisited* (1945) Evelynna Waugha, i *Late Call* (1964) Angusa Wilsona. Metodologiczne podejście autora jest interesujące, ponieważ z powodzeniem stosuje on narzędzia wypracowane na gruncie nauk społecznych do analizy tekstów artystycznych i dochodzi do niebanalnych wniosków nt. interakcji kultury, polityki, sztuki i kapitalistycznej gospodarki odzwierciedlonych w fizycznych i psychicznych doświadczeniach bohaterów osadzonych w podlegającej transformacji społecznie wytworzonej przestrzeni kształtującej brytyjską rzeczywistość, przechodzącą dynamiczne przemiany w latach 1910-1964, okresie wyznaczonym datami publikacji powieści rozważanych w monografii. Pewnym zgrzytem w interesujących konkluzjach monografii jest posłużenie się pojęciem duszy/duchowości bez starannego wyjaśnienia jak to pojęcie, obciążone bagażem filozoficznych i teologicznych znaczeń, można rozumieć w ramach przyjętej przez autora perspektywy metodologicznej.

Rozdziały w pracach zbiorowych i artykuły w periodykach (w wyróżnionych cyklach i z wykazu punkty II.2 i II.4):

Teksty przedstawione przez habilitanta do wglądu są sprawnie skonstruowanymi wypowiedziami świadczącymi ambitnych zainteresowaniach teoretycznych autora. Nie wykraczają jednak (może z wyjątkiem tekstu nt. powieści Iana McEwana pt. *The Cement Garden*) poza wybór dyskutowanych autorów i zagadnień ujętych w przedłożonych

str. 8

monografiach. Nie tyle uzupełniają perspektywy badawcze monografii, ile je powtarzają. Jednakże, wraz z innymi tekstami (rozdziały w tomach i artykuły) wymienionymi przez dra Koziola w ogólnym spisie publikacji prezentują nieco szerszy obszar naukowych zainteresowań habilitanta, które oprócz społecznej produkcji przestrzeni i wpływu technologii na podmiotowość ludzką obejmują również kulturę popularną, cyfrową ekspresję artystyczną i przyszłość książki w kulturze cyfrowej. Oczywiście można taką politykę publikacyjną ocenić jako racjonalne podejście do intensywnego pogłębiania badań nad wybranymi zagadnieniami i rozsądną specjalizację. Bardzo roztropnie habilitant umieścił pozycje swojego autorstwa, które wykorzystał w monografiach, w ich bibliografiach, ale niestety są to jednak pozycje, które zarazem zostały umieszczone w tych cyklach obok monografii, jako odrębne teksty.

W swoich artykułach i monografiach dr Koziół demonstruje interdyscyplinarne podejście do badanego materiału. Warsztat habilitanta sytuuje się na skrzyżowaniu historii literatury brytyjskiej, amerykańskiej i kanadyjskiej, badań nad Science fiction, historii idei, nauk społecznych, badań nad mediami i nowymi technologiami oraz humanistyki cyfrowej, jak również paradygmatu posthumanistycznego. Dr Koziół rozważa społeczne, ekonomiczne, polityczne i technologiczne konteksty literatury jako reprezentacji kształtowania się ludzkiej podmiotowości w rzeczywistości podlegającej dramatycznym politycznym i technologicznym transformacjom, jak również społeczne struktury, konstrukcję bohaterów i ich działania w świecie przedstawionym omawianych utworów, wskazując na wzajemne, wręcz metaleptyczne oddziaływanie kontekstu technologicznego i konstrukcji literackich.

Dorobek dydaktyczny, administracyjny i popularyzatorski

Habilitant posiada wszechstronne doświadczenie dydaktyczne a jego zajęcia były bardzo wysoko oceniane przez studentów w ankietach. Prowadził zajęcia dla studentów I-go i II-go

stopnia w zakresie praktycznej nauki języka angielskiego, literatury brytyjskiej, literatury amerykańskiej, wstępu do literaturoznawstwa, oraz dwudziestowiecznej powieści brytyjskiej; Dr Koziół prowadził seminaria licencjackie i magisterskie na Uniwersytecie Rzeszowskim, gdzie wypromował 20 prac licencjackich i 70 prac magisterskich, oraz występował jako recenzent prac licencjackich (90 prac) i magisterskich (80 prac); pracował również jako lektor języka angielskiego w Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie (1999-2004 r.) oraz w Nauczycielskim Kolegium Języków Obcych w Ropczycach, gdzie pod jego kierunkiem powstało 9 prac licencjackich.

Habilitant posiada również doświadczenie organizacyjne. Dr Koziół miał możliwość przyjrzenia się zagadnieniu organizacji i weryfikacji poziomu procesu dydaktycznego w jednostce naukowo-dydaktycznej z perspektywy członka Wydziałowego Zespołu ds. Jakości Kształcenia na Wydziale Filologicznym UR, do którego obowiązków należało opracowywanie wyników ewaluacyjnych ankiet studenckich oceniających proces dydaktyczny w jednostce (2013-2015 r.). Od roku 2020 dr Koziół pełni funkcję członka Zespołu ds. Oceny Jakościowej Prac Dyplomowych w Instytucie Neofilologii UR, którego zadaniem jest weryfikacja adekwatności recenzji i ocen prac dyplomowych powstałych w Instytucie. Należy podkreślić, że habilitant posiada również organizacyjnie istotne doświadczenie w publicznej i wewnątrz-universyteckiej promocji działań Instytutu jako osoba współodpowiedzialna za stronę internetową Instytutu Filologii Angielskiej, redagując i uaktualniając informacje dotyczące Instytutu i następnie wprowadzając je do systemu UR. Habilitant uczestniczył także kilka razy w procesie rekrutacji studentów na kierunek Filologia Angielska UR, pełniąc funkcję członka komisji rekrutacyjnej.

Wniosek

Zarówno przedstawiona rozprawa habilitacyjna jak i dotychczasowy dorobek naukowy, dydaktyczny i administracyjny dra Sławomira Koziół dowodzą, że habilitant posiada wszystkie niezbędne kompetencje i zasługuje na przyjęcie w poczet samodzielnych pracowników naukowych. Habilitant przygotowany jest do rzetelnej pracy dydaktycznej ze studentami studiów pierwszego (studia licencjackie) i drugiego (studia magisterskie) stopnia; uważam, również że dr Koziół spełnia wymagania kompetencyjne i administracyjne stawiane wykładowcom sprawującym opiekę nad studentami studiów trzeciego stopnia (studia doktoranckie). Dr Koziół jest przygotowany do podjęcia zadań i wypełnianie obowiązków wynikających z roli samodzielnego pracownika naukowego.

Poczynione w niniejszej recenzji uwagi skłaniają mnie do stwierdzenia, że dr Sławomir Koziół bez wątplenia spełnia ustawowe wymogi stawiane habilitantom. Wobec powyższego postuluję wystąpienie do Rady Kolegium Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Rzeszowskiego o nadanie doktorowi Sławomirowi Koziółowi stopnia doktora habilitowanego.

Zofia Kolbuszewska

Wrocław, 24. 09. 2023 r.